

HOGYAN ALAKÍTSUK JÓL A JÖVŐT?

MESTERSÉGES INTELLIGENCIA ÉS ALAPVETŐ JOGOK

ÖSSZEFOGLALÓ

3

Fontosabb megállapítások és az FRA véleményei

5

Az alapvető jogok védelme – hatókör, hatásvizsgálatok és elszámoltathatóság

10

Megkülönböztetésmentesség, adatvédelem és az igazságszolgáltatáshoz való jog: három horizontális téma

© Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 2021

Sokszorosítása a forrás megjelölésével engedélyezett.

Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének szerzői joga alá nem tartozó képek vagy egyéb anyagok felhasználásához vagy sokszorosításához közvetlenül a szerzői jog jogosultjától kell engedélyt beszerezni.

Sem az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, sem az ügynökség nevében eljáró személyek nem felelősek a következő információk esetleges felhasználásáért.

Luxembourg: Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2021

Print	ISBN 978-92-9461-219-9	doi:10.2811/167255	TK-04-20-657-HU-C
PDF	ISBN 978-92-9461-221-2	doi:10.2811/228311	TK-04-20-657-HU-N

Fényképek:

Borító: © HQUALITY/Adobe Stock

1. oldal: © Mykola Mazuryk/AdobeStock

3. oldal: © Mimi Potter/AdobeStock

4. oldal: © Sikov/Adobe Stock

7. oldal: © Gorodenkoff/Adobe Stock

9. oldal: © VideoFlow/Adobe Stock

11. oldal: © Monsitj/Adobe Stock

„Az MI remek dolog, de meg kell tanulunk használni.”

(magánvállalat, Spanyolország)

„Felmerül annak a kockázata, hogy túlságosan megbízunk a gépben.”

(államigazgatás, Franciaország)

A mesterséges intelligenciát (MI) egyre nagyobb mértékben alkalmazzák a magán- és a közszektorban, hatást gyakorolva a mindennapi életre. Vannak, akik úgy vélik, hogy az MI a gépek feletti emberi ellenőrzés végét jelenti. Mások számára egy olyan technológia, amely hozzásegíti az emberiséget legsürgetőbb kihívásainak kezeléséhez. Meglehet, hogy egyik vélekedés sem helytálló, ugyanakkor az MI alapvető jogokra gyakorolt hatásával kapcsolatos aggodalmak egyértelműen fokozódnak, és felhasználásának vizsgálata már az emberi jogi szereplők figyelmét is kivívta.

Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének (FRA) *Getting the future right – Artificial intelligence and fundamental rights* (Hogyan alakítsuk jól a jövőt? – Mesterséges intelligencia és alapvető jogok) című jelentése pillanatképet ad a mesterséges intelligenciával kapcsolatos technológiák jelenlegi alkalmazásáról az EU-ban, és elemzi annak alapvető jogokra gyakorolt hatásait. A jelentés négy kulcsfontosságú területre összpontosít: szociális ellátás, prediktív rendszert, egészségügyi ellátás és célzott marketing.

Ez az összefoglaló a jelentésben ismertetett legfontosabb meglátásokat mutatja be.

Az MI meghatározása

Az MI-nek nincs egyetemesen elfogadott meghatározása. Konkrét alkalmazások helyett olyan közelmúltbeli technológiai fejlesztésekre utal, amelyek különböző technológiákat foglalnak magukban.

Az FRA kutatása a mesterséges intelligenciát nem definiálja szigorúan azon felhasználási esetek tekintetében, amelyeket a fő jelentés bemutat. Az interjúk céljából a mesterséges intelligenciát tágan definiálták, utalva az Európai Bizottság mesterséges intelligenciával foglalkozó magas szintű szakértői csoportjának (AI HLEG) meghatározására:

„A mesterséges intelligencia (MI) olyan rendszereket ír le, amelyek környezetük elemzésén és különféle – bizonyos mértékig önálló – cselekedetek konkrét célok elérése érdekében történő megvalósításán keresztül intelligens viselkedést mutatnak. Az MI-alapú rendszerek lehetnek tisztán szoftveralapúak, a virtuális világban fellépve (pl. digitális asszisztens, képelemző szoftver, keresők, beszéd- és arcfelismerő rendszerek), vagy beágyazódhatnak hardvereszközökbe (pl. fejlett robotok, önzetű autók, drónok és a dolgok internete alkalmazások).”

Az AI HLEG csoportban ez az **eredeti definíció** további vita tárgyát képezte. Lásd: AI HLEG (2019), **A definition of AI: Main capabilities and disciplines** (Az MI meghatározása: főbb képességek és tudományterületek).

Mire terjedt ki a kutatás?

Az FRA öt uniós tagállamban végzett helyszíni kutatást: Észtországban, Finnországban, Franciaországban, Hollandiában és Spanyolországban. Információkat gyűjtött az alapvető jogokkal kapcsolatos releváns kérdések kezeléséről olyan szereplőktől, akik kulcsfontosságú magán- és közszektorokban vettek részt MI-rendszerek tervezésében és használatában.

A kutatás 91 személyes interjú alapján a következőkről gyűjtött információkat:

- az MI-technológiák célja és gyakorlati alkalmazása;
- az MI és az alkalmazandó jogi keret és felügyeleti mechanizmusok használata során végzett értékelések;
- az alapvető jogokkal kapcsolatos kérdések ismerete és a létező lehetséges biztosítékok; és
- jövőbeni tervek.

Ezenkívül interjút készítettek az alapvető jogok MI használatával kapcsolatos esetleges megsértését ellenőrző vagy megfigyelő 10 szakértővel, köztük civil társadalmi szereplőkkel, jogászokkal és felügyeleti szervekkel.

A kutatási módszertan és az interjúk során feltett kérdések részletesebb leírásáért lásd a fő jelentés 1. mellékletét, amely elérhető az **FRA weboldalán**.

„A legfontosabb az ügyek hatékonyabb kezelése. Arról van szó, hogy a lehető leghatékonyabban használjuk ki a rendelkezésre álló munkaerőt, az embereket, akik az ügyeket kezelik.”
(államigazgatás, Hollandia)

„A rendszer tesztelésekor nem igazán foglalkoztunk a jogi kérdésekkel, azt néztük, hogy a rendszer nyereséges-e.”
(magánvállalat, Észtország)

Az FRA MI-vel, nagy adathalmazokkal és alapvető jogokkal kapcsolatos munkája

Az FRA mesterséges intelligenciával és alapvető jogokkal foglalkozó jelentése az FRA **mesterséges intelligenciával, nagy adathalmazokkal és alapvető jogokkal kapcsolatos projektjének** keretében született fő kiadvány. A projekt célja az új technológiák – köztük az MI és a nagy adathalmazok – alapvető jogokra gyakorolt pozitív és negatív hatásainak értékelése.

A jelentés számos korábbi dokumentum megállapításaira épít:

- **Facial recognition technology: fundamental rights considerations in the context of law enforcement (Arcfelismerési technológia: az alapvető jogokkal kapcsolatos megfontolások a jogérvényesítés kontextusában, 2019):** ez a dokumentum az arcfelismerési technológiák állami hatóságok általi, jogérvényesítés céljából történő felhasználása kapcsán az alapvető jogok tekintetében felmerülő kihívásokat mutatja be és elemzi. Röviden ismertet olyan lépéseket is, amelyek segítségével elkerülhetőek a jogsértések.
- **Data quality and artificial intelligence – mitigating bias and error to protect fundamental rights (Adatminőség és mesterséges intelligencia – az elfogultság és a hibák enyhítése az alapvető jogok védelme érdekében, 2019):** ez a dokumentum kiemeli a gyenge adatminőséggel kapcsolatos tájékozottságnak és a gyenge adatminőség elkerülésének fontosságát.
- **#BigData: Discrimination in data-supported decision making (#BigData: Megkülönböztetés az adatok által támogatott döntéshozatalban, 2018):** ez a fókuszdokumentum megvitátja, hogyan fordulhat elő ilyen megkülönböztetés, és javaslatokat tesz lehetséges megoldásokra.

A projekt részeként az FRA azt is vizsgálja, hogy megvalósítható-e a döntéshozatal során algoritmusok használatával összefüggésben felmerülő, az alapvető jogokkal kapcsolatos konkrét kihívások tanulmányozása online kísérletek vagy szimulációk keretében.

Fontosabb megállapítások és az FRA véleményei

Az új technológiák alapvetően megváltoztatták azt, ahogyan az életünket szervezzük és éljük. Az új adatvezérelt technológiák különösen hozzájárultak a mesterséges intelligencia (MI) fejlődésének előretöréséhez, az általában emberek által elvégzett feladatok növekvő automatizálását is beleértve. A koronavírus okozta egészségügyi válság fellendítette az MI alkalmazását és az adatmegosztást, új lehetőségeket, egyúttal kihívásokat és veszélyeket teremtve az emberi és az alapvető jogok tekintetében.

A média, a civil társadalom, a tudomány világa, az emberi jogi szervek és a politikai döntéshozók élénk érdeklődést mutatnak az MI területén bekövetkezett fejlemények iránt. Az érdeklődés jelentős része arra fókuszál, hogy milyen lehetőségek rejlenek a mesterséges intelligenciában a gazdasági növekedés támogatása szempontjából. Kevesebb figyelmet kapott, hogyan hatnak a különböző technológiák az alapvető jogokra. Jelenleg még nem rendelkezünk jelentős mennyiségű empirikus bizonyítékkal az MI által érintett jogok széles köréről, vagy arról, hogy milyen biztosítékokra van szükség annak érdekében, hogy az MI gyakorlati felhasználása megfeleljen az alapvető jogoknak.

2020. február 19-én az Európai Bizottság kiadta a *Fehér könyv a mesterséges intelligenciáról: a kiválóság és a bizalom európai megközelítése* című dokumentumot. Ez áttekinti a mesterséges intelligenciára vonatkozó jövőbeni uniós szabályozási keret főbb elveit. A fehér könyv megállapítja, hogy lényeges, hogy ez a keret az EU alapértékeire támaszkodjon, az emberi jogok tiszteletben tartását (az Európai Unióról szóló szerződés [EUSZ] 2. cikke) is beleértve.

Az FRA mesterséges intelligenciával és alapvető jogokkal foglalkozó jelentése az MI használatának alapvető jogokkal kapcsolatos vonatkozásait vizsgálva támogatja e cél megvalósulását. Az MI kiválasztott területeken való konkrét felhasználási eseteinek elemzése alapján a helyszíni helyzetre fókuszál, az MI használatkor az alapvető jogokkal kapcsolatban felmerülő kihívások és lehetőségek szempontjából.

A jelentés a kiválasztott tagállamokban a közigazgatásban és magáncégeknél dolgozó 91 fővel készített interjú alapján. Megkérdezték őket az MI használatáról, az alapvető jogokkal kapcsolatos releváns kérdések ismeretéről, valamint az MI használatával összefüggő kockázatok értékelésének és enyhítésének gyakorlatáról.

Emellett 10 interjú készült olyan szakértőkkel, akik különféle módon az MI alapvető jogokkal kapcsolatos potenciális kihívásaival foglalkoznak. Ebben a csoportban találunk állami szerveket (például felügyeleti hatóságokat), nem kormányzati szerveket és jogászokat.

Jogi keret

Az EU-ban a mesterséges intelligenciára vonatkozó átfogó jogi keret az alapvető jogok tekintetében* az Európai Unió Alapjogi Chartájából (a Charta) és az emberi jogok európai egyezményéből áll.

Az Európa Tanács számos más eszköze, illetve egyéb nemzetközi emberi jogi eszközök is idetartoznak. Ezek között említendő Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata (1948) és az ENSZ főbb emberi jogi egyezményei.**

Az MI-vel összefüggően emellett számos ágazatspecifikus másodlagos uniós jog segíti elő az alapvető jogok megóvását, különösen az adatvédelemmel kapcsolatos uniós vívmányok és a megkülönböztetésmentességre vonatkozó uniós szabályozás. Végezetül, az uniós tagállamok nemzeti joga szintén alkalmazandó.

* További információkért lásd: FRA (2012), *Bringing rights to life: The fundamental rights landscape of the European Union (A jogok életre keltése: az alapvető jogok helyzete az Európai Unióban)*, Luxembourg, Az Európai Unió Kiadóhivatala.

** A főbb egyezmények az alábbiak: Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966); Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966); Nemzetközi egyezmény a faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről (1965); Egyezmény a nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetések minden formájának kiküszöböléséről (1979); az ENSZ kínzás elleni egyezménye (1984); Gyermejjogi egyezmény (1989); a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény (2006); és Nemzetközi egyezmény minden egyénnek az erőszakos eltüntetéssel szembeni védelméről (2006).

További információkért az egyetemes nemzetközi emberi jogi keretről, annak érvényesítési mechanizmusait is beleértve, lásd pl. De Schutter, O. (2015), *International Human Rights Law: Cases, Materials, Commentary*, Cambridge, Cambridge University Press, 2. kiadás.

AZ ALAPVETŐ JOGOK VÉDELME – HATÓKÖR, HATÁSVIZSGÁLATOK ÉS ELSZÁMOLTATHATÓSÁG

Az alapvető jogok teljes spektrumának figyelembevétele az MI tekintetében

Az MI-rendszerek használata az alkalmazási területtől függetlenül alapvető jogok széles körét érinti. Ezek többek között a magánélethez való jog, az adatvédelem, a megkülönböztetésmentesség és az igazságszolgáltatáshoz való jog.

Az Európai Unió Alapjogi Chartája (a Charta) 2009 decemberében emelkedett jogerőre, és ugyanolyan érvényességgel bír, mint az uniós szerződések. Egy szövegben egyesíti a polgári, politikai, gazdasági és szociális jogokat. A Charta 51. cikkének (1) bekezdése értelmében az Unió intézményeinek, szerveinek, hivatalainak és ügynökségeinek a Chartában foglalt összes jogot tiszteletben kell tartaniuk. Az uniós tagállamoknak ugyanígy kell cselekedniük az uniós jog végrehajtása során. Ez ugyanúgy vonatkozik az MI-re, mint bármilyen más területre.

Az e kutatás keretében végzett terepmunka megmutatta, hogy az „MI” megnevezés alatt rendszerek széles körét alkalmazzák. Az elemzett technológiák különböző szinten állnak az automatizálást és az összetettséget tekintve. Abban is különböznek, hogy mekkora méretűek, és milyen potenciális hatást gyakorolnak az emberekre.

Az FRI megállapításai azt mutatják, hogy az MI-rendszerek használata az alkalmazási területtől függetlenül alapvető jogok széles körét érinti. Ezek többek között a magánélethez való jog, az adatvédelem, a megkülönböztetésmentesség és az igazságszolgáltatáshoz való jog. Ugyanakkor az MI alapvető jogokra gyakorolt hatásának tanulmányozását tekintve az interjúk azt mutatják, hogy gyakran bizonyos jogokra korlátozódik a vizsgálódás.

Az MI használata esetén a jogok szélesebb körét kell figyelembe venni, a technológia és a felhasználási terület függvényében. A magánélethez és az adatvédelemhez kapcsolódó jogok mellett foglalkozni lehet az egyenlőséggel, a megkülönböztetésmentességgel, az igazságszolgáltatáshoz való joggal és egyéb jogokkal. Ilyenek például az emberi méltóság, a társadalombiztosításhoz és szociális ellátáshoz való jog, a megfelelő ügyintézéshez való jog (különösen a közszektorban) és a fogyasztóvédelemhez való jog (különösen üzleti vállalkozások esetében). Az MI használatának kontextusától függően bármely más, a Charta által védett jogot figyelembe kell venni.

AZ FRA 1. VÉLEMÉNYE

Az MI-re vonatkozó új szakpolitikák és jogszabályok bevezetésekor az uniós jogalkotónak és a tagállamoknak az uniós jog hatályának megfelelően eljárva biztosítaniuk kell a Chartában és az uniós szerződésekben foglalt alapvető jogok teljes spektrumának tiszteletben tartását. A vonatkozó politikákat és jogszabályokat az alapvető jogokról szóló különleges biztosítékokkal kell kísérni.

Ennek keretében az EU-nak és tagállamainak szilárd bizonyítékokra kell támaszkodniuk az MI alapvető jogokra gyakorolt hatásai tekintetében, annak biztosítása érdekében, hogy bizonyos alapvető jogok bármilyen mértékű korlátozása tiszteletben tartsa a szükségesség és az arányosság elvét.

A megfelelő biztosítékokról jogszabályokban kell rendelkezni az alapvető jogokba való önkényes beavatkozás elleni hatékony védekezés érdekében, valamint azért, hogy jogbiztonságot teremtsenek mind az MI fejlesztői, mind pedig a felhasználói számára. A jogsértéseket tovább enyhíthetik az MI fejlesztése és használata tekintetében az alapvető jogok megfigyelésével és védelmével foglalkozó önkéntes rendszerek. A jogi egyértelműség – amely a jogállamiság alapelve és az alapvető jogok biztosításának előfeltétele – minimumkövetelményeivel összhangban a jogalkotónak kellő gondossággal kell eljárnia az MI-re vonatkozó ilyen jogszabályok hatókörének meghatározásakor.

Tekintettel az „MI” megnevezés alá tartozó technológiák széles skálájára, és arra, hogy nem rendelkezünk ismeretekkel az MI alapvető jogokra gyakorolt esetleges hatásának teljességéről, szükségessé válhat az MI-vel kapcsolatos fogalmak jogi meghatározásának rendszeres értékelése.

AZ FRA 2. VÉLEMÉNYE

Az uniós jogalkotónak fontolóra kellene vennie az alapvető jogok teljes spektrumára kiterjedő hatásvizsgálatok kötelezővé tételét. Ezeknek ki kell terjedniük a magán- és közszektorra, és az MI-rendszerek használatát megelőzően kell elvégezni őket. A hatásvizsgálatoknak figyelembe kell venniük az MI-technológiák jellegének és hatókörének különbözőségét, az automatizálás és az összetettség szintjét, valamint a potenciális veszélyt is beleértve. Magukban kell foglalniuk alapvető szűrési követelményeket, amelyek felhívhatják a figyelmet az alapvető jogokkal kapcsolatos potenciális problémákra.

A hatásvizsgálatoknak építeniük kell a más területeken alkalmazott bevált gyakorlatra, és a vizsgálatot az MI használata során adott esetben rendszeresen meg kell ismételni. A hatásvizsgálatokat átlátható módon kell végrehajtani. Eredményeiket és javaslataikat, amennyire lehetséges, hozzáférhetővé kell tenni a nyilvánosság számára. A hatásvizsgálati eljárás elősegítésére a vállalkozásokat és a közigazgatást kötelezni kell az alapvető jogokra gyakorolt lehetséges hatások átfogó elemzéséhez szükséges információk összegyűjtésére.

Az EU-nak és a tagállamoknak fontolóra kell venniük célzott intézkedések meghozatalát az MI-rendszerek fejlesztőinek, felhasználóinak, illetve azoknak a támogatására, akik ilyen rendszereket terveznek használni, biztosítandó az alapvető jogokra vonatkozó hatásvizsgálattal kapcsolatos kötelezettségeiknek való eredményes megfelelést. Ilyen intézkedés lehet a támogatás, az iránymutatások készítése, a képzés vagy a figyelemfelhívás. Az intézkedéseknek különösen, ám nem kizárólag a magánszektort kell célozniuk.

Az EU és tagállamai megfontolhatnák meglévő eszközök, úgymint európai és nemzetközi szinten kidolgozott önértékelési eszközök ellenőrző listáinak felhasználását. Idetartoznak az EU mesterséges intelligenciával foglalkozó magas szintű szakértői csoportja által kidolgozott eszközök.

Hatékony hatásvizsgálatok alkalmazása a negatív hatások elkerülése érdekében

Az előzetes hatásvizsgálatok főként technikai kérdésekre összpontosítanak. Ritka, hogy foglalkoznának az alapvető jogokra gyakorolt esetleges hatásokkal. Ez azért van, mert nem áll rendelkezésre elegendő tudás arról, hogyan hat az MI ezekre a jogokra.

Az MI-rendszerek használata az alkalmazási területtől függetlenül alapvető jogok széles körét érinti. A Charta 51. cikkének (1) bekezdése értelmében az uniós tagállamoknak a Chartában foglalt összes jogot tiszteletben kell tartaniuk, amikor uniós jogot hajtanak végre. A meglévő nemzetközi normákkal – nevezetesen az üzleti és emberi jogokra vonatkozó irányadó ENSZ-alapelvekkel (UNGP-k) – összhangban a vállalkozásoknak rendelkezniük kell „az emberi jogokra vonatkozó kellő gondosság-eljárással az emberi jogokra gyakorolt hatásaik kezelésének meghatározása, az ilyen hatások elkerülése, enyhítése és elszámoltatása érdekében” (15. és 17. elv). Ez független attól, hogy a vállalkozás mekkora méretű, és melyik ágazatban működik, emellett az MI-vel dolgozó vállalkozásokra is vonatkozik.

Az UNGP-k tekintetében fennálló kötelezettségeinek teljesítésével összefüggésben az EU több olyan jogalkotási aktust is elfogadott, amelyek ágazatspecifikus eszközökkel foglalkoznak, különösen az emberi jogokkal kapcsolatos, a kellő gondosságot érintő kötelezettségek tekintetében. Jelenleg folynak a viták egy új uniós másodlagos jogra irányuló javaslatról. Ez megkövetelné a vállalkozásoktól, hogy működésük és ellátási láncaik lehetséges emberi jogi és környezeti hatása tekintetében kellő gondosságra vonatkozó eljárást hajtsanak végre. Ez a szabályozás várhatóan ágazatközi lenne, és a megfelelés hiánya esetén szankciókról rendelkezne, aminek az MI használatát is magában kell foglalnia. Lásd az FRA közelmúltbeli, *Business and Human rights – access to remedy (Üzlet és emberi jogok – a jogorvoslathoz való hozzáférés)* című jelentését, amely az uniós székhelyű vállalkozások tekintetében új horizontális szabályok megalkotására sürget az emberi jogokra vonatkozó kellő gondosság területén.

A hatásvizsgálatok a vállalkozások és a közigazgatás számára egyaránt fontos eszközként szolgálnak a tevékenységeik alapvető jogokra gyakorolt esetleges negatív hatásainak enyhítése érdekében. Az uniós jog bizonyos ágazatokban előírja valamilyen hatásvizsgálat készítését, úgymint például az általános adatvédelmi rendelet (GDPR) az adatvédelmi hatásvizsgálatokat. Számos interjúalany számolt be arról, hogy a jogilag kötelező adatvédelmi hatásvizsgálatot elvégezték. Ezek azonban különféle formát öltöttek. Továbbá, ha végeznek előzetes értékeléseket, azokban főleg a technikai szempontokra összpontosítanak. Ritka, hogy foglalkoznának az alapvető jogokra gyakorolt esetleges hatásokkal. Néhány interjúalany szerint nem végeznek az alapvető jogokra vonatkozó hatásvizsgálatot, amikor az MI-rendszernek nincs vagy láthatólag nincs negatív hatása az alapvető jogokra.

A kutatás megmutatja, hogy az interjúalanyok alapvető jogokkal kapcsolatos tudása – az adatvédelmet és bizonyos mértékben a megkülönböztetésmentességet leszámítva – korlátozott. A többségük ugyanakkor elismeri, hogy az MI használata hatással van az alapvető jogokra. Néhány interjúalany jelezte, hogy az ő rendszerük nincs hatással az alapvető jogokra, ami bizonyos fokig köthető ahhoz, milyen feladatokra használják az MI-rendszert.

Minden válaszadó előtt ismertek az adatvédelmi kérdések. A legtöbb válaszadó azt is felismeri, hogy a megkülönböztetés – általában – problémát okozhat az MI használatakor. Ugyanakkor sok válaszadó számára nem világos az adatvédelemmel és a megkülönböztetésmentességgel kapcsolatos jogok pontos jelentése és alkalmazhatósága.

A kutatási eredmények különbségeket mutatnak a magán- és a közszektor között. A magán-szektorban megkérdezettek gyakran kevésbé vannak tudatában annak, hogy az alapvető jogok szélesebb köre is érintett lehet. Az adatvédelmi kérdések ismertek a magánszektor előtt. Ugyanakkor más jogok, úgymint a megkülönböztetésmentesség vagy az igazságszolgáltatással kapcsolatos jogok, kevésbé ismertek az MI-vel dolgozó üzleti szereplők számára. Néhányan teljesen tisztában voltak a potenciális problémákkal. Mások azt mondták, hogy az ügyfelük felelőssége ellenőrizni az alapvető jogokkal kapcsolatos kérdéseket.

AZ FRA 3. VÉLEMÉNYE

Az EU-nak és tagállamainak biztosítaniuk kell a hatékony elszámoltathatósági rendszerek meglétét az MI-rendszerek alapvető jogokra gyakorolt bármilyen negatív hatásának ellenőrzése és – szükség esetén – hatékony kezelése érdekében. Fontolóra kell venniük – az alapvető jogokra vonatkozó hatásvizsgálatokon túl (lásd az FRA 2. véleményét) – különleges biztosítékok bevezetését az elszámoltathatósági rendszer eredményességének biztosítása érdekében. Ez lehet egy jogi követelmény, amely arra vonatkozik, hogy elegendő információt tegyenek hozzáférhetővé az MI-rendszerek alapvető jogokra gyakorolt hatásának értékeléséhez. Ez lehetővé tenné az illetékes szervek általi külső ellenőrzést és emberi jogi felügyeletet.

Az EU-nak és tagállamainak jobban ki kellene használniuk a meglévő felügyeleti szakértői struktúrákat az alapvető jogok MI használatának kontextusában való védelme érdekében. Idetartoznak az adatvédelmi hatóságok, az esélyegyenlőségi szervek, a nemzeti emberi jogi intézmények, az ombudsmani intézmények és a fogyasztóvédelmi szervek.

További erőforrásokat lehetne rendelni eredményes elszámoltathatósági rendszerek létrehozásához a felügyeleti szerveknél dolgozók továbbképzése és a munkaerő diverzifikálása révén. Ez lehetővé tenné számukra, hogy az MI fejlesztésével és használatával kapcsolatos komplex kérdésekkel foglalkozzanak.

A megfelelő szerveket hasonlóképpen kellő erőforrással, hatáskörrel, és – ami nagyon fontos – szakértelemmel kell ellátni az alapvető jogok megsértésének megelőzése és értékelése érdekében, illetve mindazok hatékony támogatása érdekében, akiknek az alapvető jogaira az MI kihat.

A megfelelő nemzeti és uniós szintű szervek közötti együttműködés előmozdítása hozzájárulhat a szakértelem és a tapasztalat megosztásához. Szintén segíthet a releváns szakértelemmel rendelkező egyéb szereplők – pl. szakosodott civil szervezetek – bevonása. Az ilyen mechanizmusok nemzeti szintű végrehajtásakor az uniós tagállamoknak fontolóra kell venniük a rendelkezésre álló uniós finanszírozási mechanizmusok használatát.

A hatékony felügyelet és az általános elszámoltathatóság biztosítása

Az MI-t fejlesztő és használó vállalkozások és közigazgatások különféle olyan szervezetekkel vannak kapcsolatban, amelyek a saját megbízatásuk és ágazatuk keretei között felelnek az MI-vel kapcsolatos rendszerek felügyeletéért. E szervek között találunk adatvédelmi hatóságokat is. Az MI-rendszereket használók ugyanakkor nem mindig biztosak abban, hogy mely szervek felelősek az MI-rendszerek felügyeletéért.

A régóta fennálló nemzetközi emberi jogi normákkal – pl. az emberi jogok európai egyezményének (ECHR) 1. cikke és a Charta 51. cikke – összhangban az államok felelősséggel tartoznak az emberi jogok és szabadságjogok védelméért. A sikeres megfelelés érdekében az államoknak – többek között – hatékony ellenőrzési és érvényesítési mechanizmusokat kell bevezetniük. Ez vonatkozik az MI-re is.

Az ellenőrzés tekintetében a kutatási eredmények rámutatnak a bizonyos ágazatokban létrehozott, az MI felügyeletéért is felelős szakosodott szervek fontos szerepére. Idetartozik például a banki felügyelet vagy az adatvédelmi hatóságok köre. E szervek némelyike potenciálisan fontos lehet az MI alapvető jogokat érintő felügyelete szempontjából. Ugyanakkor a szervek MI felügyeletével kapcsolatos feladatai továbbra sem tisztázottak számos magán- és közszektorbeli interjúalany számára.

A közigazgatások MI-használatát néha ellenőrzi a rendszeres auditokon. Bizonyos ágazatokban a magánvállalatoknak is vannak szakosodott felügyeleti szerveik, például az egészségügyi vagy pénzügyi szolgáltatások terén. Ezek ellenőrzik az MI és az ahhoz kapcsolódó technológiák használatát is, például a tanúsítási rendszerük részeként. A magánszektorbeli interjúalanyok kifejezték, hogy örülnének olyan szervezeteknek, amelyek szakértői tanácsadást tudnának nekik nyújtani az MI használatának lehetőségeiről és jogszerűségéről.

Az EU-ban az alapvető jogok védelmével és előmozdításával megbízott független szervek fejlett rendszere áll rendelkezésre. Idetartoznak az adatvédelmi hatóságok, az esélyegyenlőségi szervek, a nemzeti emberi jogi intézmények és az ombudsmani intézmények. A kutatás azt mutatja, hogy azok, akik MI-t használnak vagy terveznek használni, gyakran más szervezetekhez

fordultak az MI használatával kapcsolatban, például fogyasztóvédelmi szervezetekhez.

Az MI-t használók leggyakrabban adatvédelmi hatóságokhoz fordultak iránymutatásért, véleményért vagy jóváhagyásért a személyes adatok feldolgozásával kapcsolatos kérdésekben. A meginterjúvált szakértők rámutattak az adatvédelmi hatóságok MI-rendszerek felügyeletében betöltött szerepére a személyes adatok használatával kapcsolatban. Ugyanakkor arra is rámutatnak, hogy az adatvédelmi hatóságok nem rendelkeznek elegendő erőforrással e feladatok ellátásához, és az MI-vel kapcsolatos különleges szakértelemmel sem.

A szakértők – a felügyeleti szerveknek, úgymint esélyegyenlőségi szerveknek és adatvédelmi hatóságoknak dolgozó szakértőket is beleértve – egyetértenek abban, hogy a meglévő felügyeleti szervek szakértelmét fejleszteni kell annak érdekében, hogy eredményesen tudják felügyelni az MI-vel kapcsolatos kérdéseket. A szakértők szerint ez nehéz lehet, mivel e szervek erőforrásai már most szűkösek. A technológiával, digitális jogokkal és algoritmusokkal foglalkozó civil szervezetek fontos szerepére is rámutatnak. Ezek a szervezetek fokozhatják az elszámoltathatóságot az MI-rendszerek felhasználása területén.

MEGKÜLÖNBÖZTETÉSMENTESSÉG, ADATVÉDELEM ÉS AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSHOZ VALÓ JOG: HÁROM HORIZONTÁLIS TÉMA

A kutatás megmutatja, hogy az MI használata különböző alapvető jogokat érint. A kontextusfüggő sajátos szempontokon kívül, amelyek változó mértékben különböző jogokat érintenek, az alapvető jogokkal kapcsolatos alábbi kérdések merültek fel ismétlődően a kutatásban a legtöbb esetre vonatkozóan: az MI megkülönböztetésmentes használatának biztosítása iránti igény (megkülönböztetéstől való mentesség joga); a jogszerű adatkezelés követelménye (a személyes adatok védelméhez való jog); és az MI-alapú döntésekkel kapcsolatos panasztétel és jogorvoslat lehetősége (a hatékony jogorvoslatához és a tisztességes eljáráshoz való jog).

Az interjúkban kiemelt két fő alapvető jog az adatvédelem és a megkülönböztetésmentesség. Emellett ismétlődően felmerült az MI használatával kapcsolatos panasztétel hatékony módjainak kérdése, a hatékony jogorvoslatához és a tisztességes eljáráshoz való joggal összefüggésben. Az FRA ezeket az eredményeket tükröző következő három véleményét a többi véleménnyel együtt kell olvasni, amelyek az MI által érintett alapvető jogok teljes spektrumának elismerésére és megválaszolására sürgetnek.

AZ FRA 4. VÉLEMÉNYE

Az uniós tagállamoknak fontolóra kell venniük a vállalkozások és a közigazgatások ösztönzését arra, hogy az MI-rendszerek használata során felmerülő bármilyen esetleges megkülönböztetést értékeljék.

Az Európai Bizottságnak és a tagállamoknak fontolóra kell venniük, hogy támogatást biztosítsanak az MI és az algoritmusok használatának esetlegesen megkülönböztető hatásaival kapcsolatos célzott kutatásokhoz. Egy ilyen kutatást a társadalomtudományok esetében több területen is – a munkaerő-felvételtől az ügyfélprofilozásig – elősegítené a lehetséges megkülönböztetés meghatározására használt bevált kutatási módszertanok alkalmazása.

Az ilyen kutatások eredményeire építve iránymutatásokat és eszközöket kell kidolgozni annak támogatására, hogy azok, akik MI-t használnak, képesek legyenek észlelni a lehetséges megkülönböztetéseket.

Különleges biztosítékok a megkülönböztetésmentesség biztosítására az MI használatakor

Az interjúalanyok ritkán említették, hogy részletes értékeléseket végeznének az MI használatakor felmerülő esetleges megkülönböztetésről. Ez azt jelzi, hogy az efféle megkülönböztetést nem értékelték részletesen az automatizált döntéshozatal tekintetében.

A megkülönböztetésmentesség elvének tiszteletbentartási kötelezettségét rögzíti az EUSZ 2. cikke, az EUMSZ 10. cikke (amely kötelezi az Uniót, hogy küzdjön a megkülönböztetés számos formája ellen), valamint a Charta 20. és 21. cikke (törvény előtti egyenlőség és a különféle alapú megkülönböztetés tilalma). Több uniós irányelvben konkrétabb és részletesebb rendelkezések szintén rögzítik ezt az elvet, különböző alkalmazási körrel.

Az automatizálás és az MI használata jelentős mértékben fokozhatja a szolgáltatások hatékonyságát,

és előmozdíthat olyan feladatokat, amelyeket az emberek nem lennének képesek ellátni. Ugyanakkor biztosítani kell, hogy az MI-n alapuló szolgáltatások és döntések ne legyenek megkülönböztető jellegűek. Ezt elismerve az Európai Bizottság nemrégiben **az EU rasszizmus elleni cselekvési terve a 2020–2025-ös időszakra** című dokumentumban kihangsúlyozta, hogy további jogszabályokra van szükség a megkülönböztetésmentesség MI használatakor való biztosítása érdekében.

A legtöbb interjúalany elviekben tisztában van azzal, hogy előfordulhat megkülönböztetés. Ugyanakkor ritkán vetették fel saját maguktól ezt a kérdést. Csak néhányan gondolják, hogy a rendszerük ténylegesen megkülönböztethet.

Az interjúalanyok szintén ritkán beszéltek a lehetséges megkülönböztetéssel kapcsolatos részletes értékelésekről, ami azt jelenti, hogy nem állnak rendelkezésre átfogó értékelések a témában.

Általános vélekedés, hogy a védett tulajdonságokkal – úgymint nem, életkor és etnikai származás – kapcsolatos információk kihagyása garantálja, hogy az MI-rendszer ne legyen megkülönböztető jellegű. Ez azonban nem feltétlenül igaz. A védett jellemzőket potenciálisan jelző információk (proxik), amelyek gyakran megtalálhatóak az adatkészletekben, megkülönböztetéshez vezethetnek.

Bizonyos esetekben az MI-rendszereket használhatják az adatkészletekbe kódolható megkülönböztető magatartás tesztelésére és észlelésére. Ugyanakkor nagyon kevés interjúalany említette azt a lehetőséget, hogy ilyen információkat gyűjtsenek a hátrányos helyzetű csoportokról az esetleges megkülönböztetés észlelésére. Az MI-rendszerek tényleges használata során bekövetkező lehetséges megkülönböztetésre vonatkozó részletes elemzések hiányában szintén alig folyik vita és elemzés az algoritmusok méltányosabb döntéshozatal céljából történő felhasználásának esetleges pozitív hatásairól. Továbbá, az MI-n dolgozó interjúalanyok közül egyik sem említette, hogy MI-t használt volna a megkülönböztetés mint pozitív eredmény felderítésére, abban az értelemben, hogy a megkülönböztetést könnyebb felderíteni, amikor az adatokat potenciális elfogultságot keresve elemzik.

Mivel az esetleges megkülönböztetés MI és algoritmusok révén való felderítése továbbra is kihívásokba ütközik, és az interjúalanyok csak röviden foglalkoztak a kérdéssel, különböző intézkedések szükségesek e probléma kezelésére. Ezek közé tartozik annak a követelménye, hogy foglalkozzanak a megkülönböztetéssel kapcsolatos kérdésekkel az MI használatának értékelésekor, és fektessenek be a lehetséges megkülönböztetéssel kapcsolatos, különféle módszertanokat alkalmazó további tanulmányokba.

Ennek részeként például tesztelhetnék a megkülönböztetést. Ez alapulhat a mindennapi életben az elfogultság tesztelésére használt bevált módszertanokhoz hasonló módszereken, például az álláspályázatokkal összefüggésben használt módszeren, amikor a pályázó nevét kicserélik azért, hogy (közvetetten) jelezzék az etnikai származását. Az MI-alkalmazásokkal kapcsolatban ezek a tesztek magukban foglalhatnak csak a védett tulajdonságok tekintetében különböző hamis profilok online eszközökön való lehetséges létrehozását. Így az eredményt értékelhetik a lehetséges megkülönböztetés szempontjából. A kutatást a védett csoportokkal kapcsolatos adatkészletek közötti különbségek felderítését célzó magas szintű statisztikai elemzések is elősegíthetnék, amelyek alapul szolgálhatnak a lehetséges megkülönböztetés felderítésére.

Végezetül néhány kutatási interjú alátámasztotta, hogy az összetett gépi tanulási algoritmusok eredményeit gyakran nagyon nehéz megérteni és megmagyarázni. Ezért az ilyen eredmények jobb megértését és magyarázatát célzó további kutatások (úgynevezett „megmagyarázható MI”) szintén elősegíthetik az MI használatokor felmerülő megkülönböztetés jobb felderítését.

AZ FRA 5. VÉLEMÉNYE

Az Európai Adatvédelmi Testületnek (EDPB) és az európai adatvédelmi biztosnak fontolóra kellene venniük azt, hogy az alapvető jogok védelme érdekében további iránymutatást és támogatást nyújtsanak az általános adatvédelmi rendelet mesterséges intelligenciára közvetlenül alkalmazandó rendelkezéseinek hatékony végrehajtásához, főként ami a személyes adat meghatározását és MI-ben való használatát jelenti, az MI tréning-adatállományában való használatot is beleértve.

Nagyfokú bizonytalanság tapasztalható az automatizált döntéshozatal jelentésével és az MI és az automatizált döntéshozatal kapcsán az emberi felülvizsgálathoz való joggal kapcsolatban. Ezért az EDPB-nek és az európai adatvédelmi biztosnak fontolóra kell venniük azt is, hogy tisztázzák az „automatizált döntéshozatal” és az „ember általi felülvizsgálat” fogalmát, ahol azok szerepelnek az uniós jogban.

A nemzeti adatvédelmi szerveknek továbbá gyakorlati útmutatással kell szolgálniuk arról, hogyan alkalmazhatók az adatvédelmi rendelkezések az MI használatára. Ezek az iránymutatások tartalmazhatnak ajánlásokat és ellenőrző listákat, az MI használatának konkrét esetei alapján, az adatvédelmi rendelkezéseknek való megfelelés előmozdítása érdekében.

További iránymutatás az adatvédelemmel kapcsolatban

Tisztázni kell az automatizált döntéshozatallal foglalkozó jogi rendelkezések hatókörét és jelentését.

Az MI fejlesztése és használata tekintetében az adatvédelem kulcsfontosságú. A Charta 8. cikkének (1) bekezdése és az EUMSZ 16. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy mindenkinek joga van a személyes adatai védelméhez. Az általános adatvédelmi rendelet és a bűnüldözésben érvényesítendő adatvédelemről szóló irányelv ((EU) 2016/680 irányelv) tovább részletezik ezt a jogot, és számos olyan rendelkezést tartalmaznak, amelyek az MI használatára alkalmazhatók.

Az interjúalanyok jelezték, hogy az általuk használt MI-rendszerek többsége felhasznál személyes adatot, ami azt jelenti, hogy az adatvédelem kérdése számos különböző módon érintett. Az interjúalanyok szerint ugyanakkor néhány alkalmazás nem használ személyes adatot, vagy csak névtelenített adatot használ, és ezért az adatvédelmi jog nem alkalmazandó. Amennyiben személyes adatot használnak fel, az adatvédelemmel kapcsolatos összes elv és rendelkezés alkalmazandó.

Ez a jelentés az adatvédelemmel kapcsolatban rámutat egy jelentős kérdésre, amely a többi alapvető jog esetében is fontos az automatizált döntéshozatalra vonatkozóan. Az Eurobarométer egyik felmérése szerint az európaiaknak mindössze 40%-a van tisztában azzal, hogy kifejezhetik véleményüket az automa-

tizálva hozott döntésekkel kapcsolatban. Az MI-vel dolgozók körében jelentősen többen tudnak erről a jogokról – az interjúalanyok többsége felvetette ezt a kérdést. Ugyanakkor sok interjúalany, köztük szakértő érvelt amellett, hogy tisztázni kell az automatizált döntéshozatallal foglalkozó jogi rendelkezések hatókörét és jelentését.

A szociális ellátás területén az interjúalanyok csak egy példát hoztak a teljes mértékben automatizált, szabályalapú döntésekre. Minden általuk említett alkalmazást emberek vizsgálják felül. A közszektorbeli interjúalanyok hangsúlyozták minden döntés emberek általi felülvizsgálatának fontosságát. Ugyanakkor ritkán számoltak be arról, hogy egy ilyen, ember általi felülvizsgálat valójában miből áll, és hogyan használtak fel egyéb információkat az MI-rendszerek eredményeinek felülvizsgálatakor.

Miközben az interjúalanyok véleménye különbözik azzal kapcsolatban, hogy a meglévő szabályozás elengedő-e, sokan sürgették az automatizált döntéshozatallal kapcsolatos, az általános adatvédelmi rendelet 22. cikkében rögzített meglévő adatvédelmi szabályok konkrétabb értelmezését.

Az igazságszolgáltatáshoz való tényleges hozzáférés az MI-alapú döntésekkel kapcsolatos ügyekben

Annak érdekében, hogy hatékonyan megkérdőjelezhessenek MI-alapú döntéseket, az embereknek tudniuk kell, hogy MI-t használnak, és hogyan és hol tehetnek panaszt. A mesterséges intelligenciát használó szervezeteknek el kell tudniuk magyarázni az MI-rendszerük működését és az MI-alapú döntéseket.

Az igazságszolgáltatáshoz való jog folyamat és cél is egyben, és kulcsfontosságú azok számára, akik más eljárási és anyagi jogok érvényesítésére törekkenek. Számos lényeges emberi jogot magában foglal. Ezek többek között a hatékony jogorvoslathoz és a tisztességes eljáráshoz való jog, az emberi jogok európai egyezményének 6. és 13. cikke, valamint az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikke értelmében. Ennek megfelelően az igazságszolgáltatáshoz való jog fogalma kötelezi a tagállamokat, hogy biztosítsák mindenki számára a bírósághoz való fordulás jogát, vagy bizonyos esetekben egy alternatív vitarendezési testülethez való hozzáférést annak érdekében, hogy jogorvoslathoz jussanak, amennyiben úgy találják, hogy jogaikat megsértették.

E normáknak megfelelően, nemzeti hatóság előtti jogorvoslati lehetőséget kell biztosítani annak, aki- nek az emberi jogai sérülnek egy MI-rendszer köz- vagy magánszektorbeli szereplő általi fejlesztéséből vagy használatából kifolyólag. A Charta 47. cikke és az emberi jogok európai egyezményének 13. cikke szerinti vonatkozó esetjoggal összhangban a jogorvoslatnak „gyakorlatban és jogilag is hatékonynak kell lennie”.

A kutatási eredmények az alábbi előfeltételeket határozzák meg azzal kapcsolatban, hogy az MI-rendszereket és azok alapvető jogokra gyakorolt hatását érintő kérdésekben a jogorvoslat a gyakorlatban hatékony legyen: mindenkinek tudatában kell lennie annak, ha MI-t használnak, és tájékoztatást kell kapnia arról, hogyan és hol tehetnek panaszt. Az MI-t használó szervezeteknek biztosítaniuk kell, hogy a közvéleményt tájékoztassák az MI-rendszerükről és az az alapján hozott döntésekről.

Az eredmények azt mutatják, hogy kihívást jelenthet az MI-rendszerek és az általuk végzett döntéshozatal működésének közérthető módon való elmagyarázása. A szellemi tulajdon- jogok akadályozhatják azt, hogy részletes információkat nyújtsanak egy algoritmus működéséről. Ezenkívül néhány MI-rendszer összetett. Emiatt nehéz érdemi tájékoztatást nyújtani a rendszer működéséről és a kapcsolódó döntésekről.

E probléma kezelésére néhány megkérdőjelezett vállalkozás teljes mértékben kerüli az összetett módszerek alkalmazását bizonyos döntések meghozatala tekintetében, mert nem lennének képesek a döntések elmagyarázására. Másik megoldás, hogy egyszerűbb adatelemzést alkalmaznak ugyanarra a problémára, hogy valamennyire megértsék az egyes eredményeket befolyásoló főbb tényezőket. Néhány magánszektorbeli interjúalany rámutatott, hogy erőfeszítéseket tesznek annak érdekében, hogy fokozatosan fejlessék az MI-technológiával kapcsolatos ismereteiket.

AZ FRA 6. VÉLEMÉNYE

Az uniós jogalkotónak és a tagállamoknak biztosítaniuk kell az MI-alapú döntésekben érintett egyének tényleges hozzáférést az igazságszolgáltatáshoz.

A jogorvoslatok gyakorlati elérhetőségének biztosítása érdekében az uniós jogalkotó és a tagállamok fontolóra vehetik azt, hogy jogilag kötelezzék az MI-rendszereket használó közigazgatásokat és magánvállalkozásokat arra, hogy a jogorvoslatot keresőket tájékoztassák az MI-rendszereik működéséről. Idetartozik a tájékoztatás arról is, hogy ezek az MI-rendszerek hogyan jutnak el az automatizált döntések meghozatalához. Ez a kötelezettség elősegítené az egyenlő viszonyok elérését az igazságszolgáltatást kérő egyének számára. Emellett támogatná az MI-rendszerek külső ellenőrzésének és emberi jogi felügyeletének hatékonyságát (lásd az FRA 3. véleményét).

Tekintettel az összetett MI-rendszerek elmagyarázásának nehézségére, az EU a tagállamokkal közösen fontolóra vehetné iránymutatások kidolgozását az átláthatóságra irányuló törekvések támogatására ezen a területen. Mindeközben támaszkodniuk kellene a nemzeti emberi jogi szervek és az e téren aktív civil szervezetek szakértelmére.

Ez az összefoglaló bemutatja az FRA *Hogyan alakítsuk jól a jövőt?* – *Mesterséges intelligencia és alapvető jogok* című jelentésének fő megállapításait. A fő jelentés elérhető az [FRA weboldalon](#).

ALAPVETŐ JOGAID ELŐMOZDÍTÁSA ÉS VÉDELME AZ EU EGÉSZ TERÜLETÉN

Az FRA mesterséges intelligenciával és alapvető jogokkal kapcsolatos jelentése konkrét példákkal illusztrálja, hogyan használják vagy próbálják használni az MI-t az EU-ban a vállalkozások és a közigazgatások. A jelentés négy kulcsfontosságú területre összpontosít: szociális ellátás, prediktív rendészet, egészségügyi ellátás és célzott marketing. A jelentés megvitatja az alapvető jogokkal kapcsolatos lehetséges hatásokat, és elemzi, hogyan veszik figyelembe ezeket a jogokat az MI-alkalmazások használatakor vagy fejlesztésekor.

Ez az összefoglaló a jelentésben ismertetett legfontosabb meglátásokat mutatja be. Ezek hozzájárulhatnak az uniós és a nemzeti jogalkotók arra irányuló erőfeszítéseikhez, hogy az MI-eszközök használatát az emberi és az alapvető jogokkal összhangban szabályozzák.

FRA – AZ EURÓPAI UNIÓ ALAPJOGI ÜGYNÖKSÉGE

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Bécs – Ausztria

Tel. +43 158030-0 – Fax +43 158030-699

fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

twitter.com/EURightsAgency

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

Az Európai Unió
Kiadóhivatala